

"סיני" מול "עוקר הרים" בעידן של ידע אינטראקטיבי

משה שליסל

הקדמה

מצוות תלמוד תורה על פי הרמב"ם בספר המצוות¹, מקורה בפסוק "ושיננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך"².

מכאן ששינון הוא בסיס ללימוד התורה עליו מצווה כל אדם בישראל.

בתלמוד בבלי מסכת ברכות דף סד ע"א מתלבטת הגמרא איזוהי תכונה עדיפה ללומד התורה: 'סיני' או 'עוקר הרים'? איזה סוג של תלמיד חכם יש לעודד ולטפח, האם זהו החכם המגלה בקיאות רבה בפרטי התורה והתלמוד, או הנבון, היודע להעמיק ולפלפל ביסודות התורה והתלמוד. מסקנת הגמרא שם, שסיני כלומר - בעל הבקיאות עדיף משום שכולם זקוקים לידע בסיסי זה (לשון הגמרא שם - "שהכל צריכין למרי חטיא"), בעוד שלחידודי התורה נזקק רק רובד מסוים מן האוכלוסייה.

מטרת מאמר זה לדון, האם ערך הבקיאות הוא מוחלט מול הפלפול, או שהיה דבר הנצרך לתקופתו ועל כן חשיבותו משתנה נוכח נסיבות הזמן והחידושים הטכנולוגיים.

לצורך הדיון, נדמיין מכשיר זעיר בגודל של שעון (נקרא לו "חישתור") שיהיה מספיק חכם וחזק, כך שניתן יהיה להפיק בעזרתו מידע תורני במהירות רבה ונוחה למשתמש, מעבר לכל התוכנות הקיימות בימינו.

נוכח מציאות זו, של גישה יעילה למידע, מתעוררת השאלה האם עדיין מועדף התלמיד הבקיא בפרטי התורה, או שכיוון שיש

1. מצוה יא

2. דברים פרק ו, פסוק ז

באפשרותו של כל לומד תורה להיות בקיא בפרטי התורה באמצעות ה"חישתור", יש להוקיר ולעודד יותר את התלמיד המפולפל. ברוח הגמרא: יש להעדיף את "עוקר ההרים" לעומת ה"סיני".

הדיון שלנו אינו מתיחס כלל למיומנויות והיכרות בסיסית של מקורות הלימוד השונים, כמו שניסחו זאת חז"ל במסכת אבות פרק ה': "בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה..., בן חמש עשרה לתלמוד..." המלמדים על הצורך בלימוד הדרגתי. אין בדעתנו לערער על הצורך בלימוד מדורג, אך יש בהחלט לבחון את האפשרות של קיצור שלבי הלימוד, וזאת מכיוון שיש להניח שרמת ידיעת הפרטים הנדרשת לצורך העמקה בלימוד, איננה דורשת שינון פרטי הפרטים על בורים, שכן לכך נוכל להשתמש ב"חישתור". מאמר זה מטרתו לדון בסוגיה, ולהציג מספר מקורות בחז"ל וראשונים הנוגעים בנושא.

מצוות "ושיננתם לבניך"

כאמור, מצוות תלמוד תורה מקורה בפסוק "ושיננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". נשאלת השאלה, האם התורה מכתיבה ללומד התורה מהי צורת המימוש של "ושיננתם"? האם השינון המוזכר בתורה הוא כפשוטו כלומר חזרה ולימוד בע"פ של מסורות התורה, או שמא ניתן להרחיב את הביטוי ולכלול בו גם עומק לימוד ופרשנות.

פרשני התורה אכן נחלקו ופירשו את הביטוי "ושיננתם" בשתי מגמות עיקריות. המגמה האחת רואה בשינון את הצורך בידיעת הפרטים על בורים מגמה של לימוד חוזר של החומר הנלמד עד לזכירתו המושלמת.

המגמה השנייה מדגישה בשינון את הצורך להעמיק במהותם של הדברים, ולא רק להסתפק בידיעת הפרטים.

רש"י על פי הספרי מפרש את "ושיננתם" על פי המגמה הראשונה - "לשון חידוד, הוא שיהיו מחודדים בפך שאם ישאלך אדם דבר לא תהא צריך לגמגם בו אלא אמור לו מיד".

מפרשים כמו הרשב"ם⁵, ספורנו⁶ ואבן עזרא⁷ דורשים את השינון כהעמקה וידיעת הפירוש, לאור המגמה השנייה.

3. שם

4. מדרש ספרי פרשת ואתחנן פיסקא לד.

5. רשב"ם - "לשון חידוד לפרשם היטב כמו אשר שננו בחרב לשונם"

6. ספורנו "תלמד אותם בשנון וחריפות מופתים"

7. אבן עזרא - "מגזרת חץ שנון, וידוע איך ישונן החץ הנה נראה כי עיקר כל האדם עבודת השם ועבודתו להכיר פעליו"

גם אם נלך בעקבות הספרי הקובע שאדם צריך להיות בקיא בדברי התורה, כך שתמיד ידע לענות על כל שאלה ללא שום פקפוק, עולה השאלה מהי המטרה המרכזית רכישת הבקיאיות או מתן התשובות. האם בימינו, ה"חישתור" מספק את הצורך המוגדר במדרש במענה מהיר לכל שאלה, או שהדרישה לבקיאיות האדם עצמו עדיין עומדת בעינה.

המהר"ל ממפרשי רש"י, מייצג דרישה זו ומדגיש בדבריו את הצורך בידיעת הפרטים והתחברות אליהם לפני כל העמקה. גם לפי המהר"ל מצוות השינון כוללת גם הבנה מעמיקה⁸, אך המהר"ל מחייב ידיעת הפרטים בתודעתו של האדם כחלק ממצות השינון⁹.

מן הראוי לציין כי כשמתעמקים בפשט הפסוקים, ניכר שרצונה של התורה במצוות "ושיננתם" היא למעשה "ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", דהיינו, שדברי התורה יהיו מופנמים בכל מעשיו ושגרת חייו של האדם. מתוך ראייה זו, "ושיננתם" דורש מן הלומד להיות מחובר לדברי התורה, כך שיתישבו על ליבו וילוו אותו בכל אשר יפנה¹⁰. מכאן שה"חישתור" הוא אמצעי חשוב להשגת השינון אך אינו מהווה תשובה לחיבור והפנמה.

התפתחות טכנולוגית והשפעתה על תלמוד תורה.

המוטיבציה לדיון ביחס שבין השינון וההעמקה בלימוד על רקע של התפתחות טכנולוגית, מצויה בעבר לפחות בשתי תקופות:

א. העברת המשנה משינון בע"פ לטקסט כתוב בימי רבי (כאשר ערך וכתב את המשניות).

ב. המצאת הדפוס - כאשר הפכו טקסטים כתובים לנגישים לאוכלוסייה רחבה יותר של לומדים.

8. מהד"ל חידושי אגדות חלק ב עמוד קלד "אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם. נראה פירושו, כי השנון כאשר האדם מבין הדבר על בוריו ולא הבנה כל דהו, וזהו נקרא שנון שהוא חדוד, וזה ע"י מקרא משנה תלמוד.

9. מהר"ל גור אריה דברים על הפסוק ושננתם מאריך בדבריו שם, להלן חלק מדבריו שם "שיהא דברי תורה מחודדין בפיך... והטעם כי צריך שתהיה נקראת תורתו דכתיב "ובתורתו יהגה יומם ולילה" וגם נקראת קנינו "כי לקח טוב נתתי לכם" ואם מגמגם בהן אין זה תורתו ולא נקראת קנינו. שלא נקרא קנינו אלא אם שלו הוא, ואם מגמגם בתורה ומסופק בה אינו שלו.

10. לשון רש"י בפירושו על המקום "תחלה יש להחדיר את המצווה אל הלב במשפטים קצרים המנוסחים בצמצום, ואחר כך יש לדון בדברים ולדבר עליהם כדי שיתישבו על הלב: תורה שבכתב ותורה שבעל פה, וכן משנה וגמרא"

א. השפעת עריכת המשנה בימי רבי לפי הירושלמי והבבלי

עריכת המשנה על ידי רבי יהודה הנשיא, היתה לא רק נסיון יוצא דופן לתקופתו לערוך בכתב מסורות ואמרות החכמים, אלא היוותה תפנית בסדרי הלימוד בבי ת המדרש, ובהתייחסות ללימוד תורה. מסתבר שבעוד שלפני תקופת המשנה הדיון בבית המדרש התמקד במסורות שהועברו מחכם למשנהו [=לימוד המשנה], לאחר עריכת המשנה בבית המדרש מוקדשת תשומת לב רבה יותר לדיון בעומק בתוכן המשנה ובמקורותיה [=לימוד התלמוד].

הירושלמי במסכת הוריות¹¹ קובע את ההבדל בין לימוד התורה לפני הופעת המשנה ולאחריה באופן חד: "לעולם הוי רץ אחר המשנה יותר מן התלמוד, הדא דת מר [=כל זאת נאמר] עד שלא שיקע בו רבי רוב משניות אבל מששיקע רבי רוב משניות לעולם הוי רץ אחר התלמוד יותר מן המשנה".

כלומר, לפני שרבי קיבץ את המסורות השונות במשניות, הלומד היה צריך להשקיע את מרצו במשנה יותר מן התלמוד. לאחר עריכת משניותיו של רבי, צריך להשקיע בתלמוד יותר מאשר במשנה¹².

'משנה'¹³ המוזכרת במאמר זה, הינה במשמעות של שינון ולימוד בדרך כלל כדי לזכור.

'תלמוד'¹⁴ המוזכר במאמר זה, הינו הסקת מסקנות מתוך נתונים קודמים.

מתוך מאמר זה עולה מסקנה ברורה שלאחר חתימת המשנה בימי רבי, כנראה כתוצאה מהעובדה שיש מסורת כתובה של פרטי התורה, לומד התורה מתבקש לעסוק בלימוד מעמיק של המסורת, יותר מאשר לימוד פרטי המסורת עצמם.

בתלמוד הבבלי מסכת בבא מציעא מוזכרת גם כן השפעת מפעלו של רבי על לומדי התורה,

11. פרק ג הלכה ה

12. פרשתי את המאמר שכונתו למפעלו של רבי בעריכת ההלכות השונות בקבצי המשנה. הסתמכתי בפירוש זה על מקור אחר בירושלמי במסכת פאה פרק ב' הלכה ו' "שהרי כמה הלכות נאמרו למשה מסיני וכול הן משוקעות במשנה". פרו' שאול ליברמן ז"ל בספרו "הירושלמי כפשוטו" (עמ' 193) מסביר שמדובר כאן על הוספת רוב המשניות לתלמוד. בעל הפני משה מבאר כאן שמדובר על סדר הלימוד, שלאחר שהתמיד בקיא במשניות, יש לו להקדיש את רוב זמנו בתלמוד. מכל הפירושים ניתן ללמוד, שקיום משנה סדורה מאפשר לתלמיד להקדיש את זמנו להעמקה והרחבה בלימודו במקום להשקיע את רוב זמנו בשינון.

13. עיין בערוך ערך "משנה" המושג

14. 'תלמוד לומר' שמשמעותו ראוי שתלמד ותסיק מסקנה.

למרות שמסקנת הדברים נראית שונה. הגמרא שם¹⁵ מקשה ומתרצת "הא גופא קשיא?! אמרת בגמרא אין לך מידה גדולה מזו (גמרא לעומת משנה) והדר אמרת ולעולם הוא רץ למשנה יותר מן הגמרא? אמר רבי יוחנן: בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כולא עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא [=עזבו כולם את המשנה והלכו אחר הגמרא, לפיכך] הדר דרש להו ולעולם הוא רץ למשנה יותר מן הגמרא".

הגמרא קובעת שעם הופעת משנת רבי, התלמידים החלו עוסקים בגמרא יותר מאשר במשנה, לכן רבי דרש מתלמידי החכמים שיחזרו לעסוק במשנה יותר מבגמרא. התלמוד הבבלי מרמז כאן על קילקול לכאורה, שענינו עזיבת לימודי פרטי התורה והמסורת לטובת העמקה בסברות הגמרא. התלמוד דורש לחזור ושים דגש חזק יותר על לימוד המשנה. דרישה זו יכולה להתפרש¹⁶ כמסר לדורות, או כהוראה זמנית לתיקון אותו דור¹⁷.

נמצאנו למדים, שיש דגשים שונים לירושלמי ולבבלי לגבי עיסוק ב"תלמוד" לאחר עריכת המשנה. הירושלמי נותן עדיפות מוחלטת לתלמוד [=הסקת מסקנות] בעוד שהבבלי נוקט גישה זהירה יותר. בנוסף לקביעת הבבלי שיש לתת עדיפות למשנה [=בקיאות] גם לאחר עריכתה ע"י רבי, הבבלי מאריך ומסביר את הסכנה בשגגת תלמוד¹⁸.

ב. קדימות בעליה לתורה לאחר המצאת הדפוס

השולחן ערוך או"ח¹⁹ פוסק שתלמיד חכם קודם לעליה לתורה לפני כל אדם. הבאר היטב מוסיף שם, שתלמיד חכם מורה הוראה קודם לתלמיד חכם מפולפל. הפרי מגדים משתמש בפסיקת הגמרא אודות סיני ועוקר הרים על מנת לנמק את דברי הבאר היטב. בכך הוא מסביר מדוע מורה הוראה הבקיא בפרטי הלכות קודם לתלמיד המפולפל והמעמיק²⁰. המהרש"ק בהגהותיו כותב "לדעתי אין ראייה מן הש"ס [=לכך שסיני עדיף על עוקר הרים, משום] שבזמנם, כשלא היו ספרים נדפסים, סיני עדיף, אבל עכשיו אחר שבמעט החיפוש יכול האדם למצוא את מבוקשו, לא שייך הטעם דהכל צריכין למארי דחיטי [=נימוק הגמרא מדוע להעדיף סיני על עוקר הרים] לכן חריף עדיף שהוא מוציא מלבו וְאִי אִפְשָׁר לְמוֹצְאוֹ מִמִּילָא וְדוּק [=אנשים מעמיקים כאלו קשה למוצאם]".

15. תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא דף לג ע"א

16. רש"י שם "לפי שירא פן ישתכחו המשניות". יתכן שבדורם השכחה יותר מצויה בגלל מיעוט כתבי היד והיכולת לשמרם.

17. עיין תוספות בבא קמא דף צ"ד ע"ב ד"ה "בימי"

18. תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא דף לג ע"ב

19. סימן קלו

20. הגהות לפרי מגדים לרב שלמה קלוגר זצ"ל

המהרש"ק בדבריו טוען שעם הופעת הדפוס המאפשר לכל לומד ללמוד את המסורת מן הספרים, יש להעדיף את התלמיד החריף והמעמיק. הופעת מכשיר ה"תישתור" בודאי מקנה לדברי המהרש"ק יתר תוקף.

הרב עובדיה יוסף בשו"ת יביע אומר אינו מקבל את פסיקתו של המהרש"ק וטוען שגם בזמנינו "סיני" עדיף²¹. אולם כאשר מדובר בפוסק הלכה, קובע הרב עובדיה יוסף, שבמקום שסברתו של "עוקר ההרים" מכוונת, יש להעדיף את פסק הלכתו על פני "סיני", במקרה שאין מקור תנאי מפורש הסותר את הסברה²².

סיני לעומת עוקר הרים בדור שלישי לאמוראים

דור שלישי לאמוראי בבל מופיעה הדילמה בשאלת העדיפות של סיני לעומת עוקר הרים. דילמה זו מופיעה באותה תקופה פעמיים בין זוגות אמוראים שונים. הזוג האחד²³ רבה עוקר הרים לעומת רב יוסף - סיני, והזוג האחר²⁴ רב ששת בקיא במשניות לעומת רב חסדא הידוע בפלפולו. כל זוג למד יחד באותו בית המדרש.

בין האמוראים ניכרת הערכה רבה לתכונת האמורא החברותא. מתואר לנו שרב יוסף, למרות גדלותו בתורה, לא רצה לקבל את ראשות הישיבה לפני רבה. ובמקום אחר התלמוד מספר ששפתיו של רב חסדא היו מרתחות ממשניותיו של רב ששת, בעוד שרב ששת היה מזדעזע בכל גופו מחריפותו של רב חסדא (סמלים להערצה הדדית).

מענין לציין ששני האמוראים המיצגים את 'סיני' (רב יוסף ורב ששת), היו עיוורים, ולא יכלו לרענן את הידע שלהם מתוך כתבי היד. יתכן שבשל כך, טיפחו את הזכרון והשקיעו את מיטב זמנם בשינון משנת רבותיהם. רב ששת היה מרבה במיוחד לצטט מקורות תנאיים²⁵ ורב יוסף היה מרבה לישב את נוסחם של מקורות קדומים. הקשר בין שני אמוראים בעלי מסורת מאד חזקה שהינם עיוורים, המהווים חברותא לשני אמוראים המתיחדים בפילפולם, איננו נראה מיקרי²⁶.

21. שו"ת יביע אומר חלק א א"ח סימן א ד"ה והן, וכמו"כ שו"ת יביע אומר חלק ז חו"מ סימן א ד"ה והנה

22. שו"ת יביע אומר חלק ד - חו"מ סימן א

23. בבלי ברכות ס"ד ע"א

24. בבלי עירובין ס"ז ע"א

25. מבוא לתלמודיים - חנוך אלבק עמוד 312

26. לצורך המשותף של מאמץ משותף של רב ששת ורב יוסף לשמר את המשניות ניתן למצוא דוגמאות נוספות. בבבלי פסחים ס"ח ע"ב התלמוד מספר שרב יוסף היה חוזר על תלמודו כל שלושים יום והיה שמח בכך. במבוא לתלמודיים מציין שבכמה מקומות בתלמוד נזכר לגבי רב יוסף ששכח את תלמודו, ואביי תלמידו המובהק מזכיר לו את משנתו.

קשה לקבוע בודאות, האם באותה תקופה היה יחס מועדף לסיני או לעוקר ההרים. יש לבחון זאת בהיבטים שונים, במעמד ראשות הישיבה, בתלמידים הבוחרים ללמוד באחת מהאסכולות השונות, ובמעמד של פסיקת הלכה.

בענין ראשות הישיבה, בני בבל שלחו לארץ ישראל שאלה, האם להעמיד בראשות הישיבה את החכם המייצג את "סיני" (רב יוסף) או את "עוקר ההרים" (רבה).²⁷ בני ארץ ישראל פסקו שיש להעמיד בראשות הישיבה את החכם המייצג את "סיני". אך בסופו של דבר, במעמד ראשות הישיבה זכו דווקא האמוראים המעמיקים ומפלפלים - רבה בפומבדיתא²⁸ ורב חסדא בסורא. מכאן, שלמרות שבאותה תקופה הכלל המוסכם הינו ש"סיני" עדיף מעוקר הרים למינוי ראשות הישיבה, בפועל לא מיושם כלל זה, וזאת כנראה לנוכח עוצמתם של החכמים "עוקרי ההרים".

לגבי העמדת תלמידים, ברור לחלוטין שכל האמוראים העמידו תלמידים הרבה.

נביא שתי דוגמאות הממחישות את התלבטות התלמידים בבחירת הרב המתאים בעל המסורת או המחודד.

רב הונא מורה לבנו רבה (רבה בר רב הונא), ללמוד דוקא אצל רב חסדא. רב הונא נימק את הוראתו בייחודיות של רב חסדא הידוע בחידודו²⁹. דוגמא אחרת, מספרת על רב יצחק בר רב יהודה שבתחילה היה תלמידו של רמי בר חמא שידוע בסברותיו המחודדות כחבירו רב חסדא, ולאחר זמן החליט ללמוד אצל רב ששת. כשפגש רב יצחק בר רב יהודה את רמי בר חמא, הסביר לו שהעדיף ללמוד אצל רב ששת, משום שהוא סבור שלימוד מתוך מסורת וברייתות יש לו יסודות חזקים יותר מאשר לימוד מתוך סברא ופלפול.³⁰

רב שרירא הגאון באגרתו³¹ ממשיך כיוון זה ונותן עדיפות מוחלטת של הבקיא במסורות הברייתות על פני היודע לפלפל. הסיבה העיקרית לכך לטענתו, ביכולתו של בעל המסורות לפסוק הלכה באמצעות ידיעת המסורת, ומתוך הנחת יסוד שפסיקת הלכה היא המטרה העיקרית בלימוד תורה.

27. בבלי ברכות ס"ד ע"א

28. לאחר שרבה נפטר, הפך רב יוסף לראש הישיבה למשך שנתיים.

28. בבלי שבת פ"ב ע"א. מהסיפור שם לא ברור לחלוטין האם הנימוקים של רבה בר רב הונא קשורים להסתיוגותו משימת דגש על פלפנות, אך איזכור חידודו בלימוד של רב חסדא יכול ללמד על סוג מיוחד של לימוד אצל רב חסדא, שרב הונא העריך מאד את חשיבותו

30. בבלי זבחים צ"ד ע"ב

31. אגרת רב שרירא הגאון הוצאת וגשל עמודים 59-61 לגבי עדיפות סיני על עוקר הרים

לגבי הגמוניה בפסיקת הלכה, אף היא לא היתה מוכרעת: רב חסדא שהיה עוקר הרים שאל הלכות מרב ששת שהוא סיני³², ורב יוסף שהיה סיני שאל הלכות מרבה שהיה עוקר הרים.³³ בדורות אמוראים מאוחרים יותר, שוב עולה שאלת "סיני" ו"עוקר הרים". מקורה בפרק האחרון של מסכת הוריות³⁴. במקרה זה מסקנת התלמוד הינה "תיקו", כלומר לא ניתן לפתור את השאלה בצורה חד משמעית.

החובה להעמיק בלימוד התורה בימינו

עסקנו עד כה במקורות מן העולם העתיק שהתמודדו עם קשיים טכניים ברמה קיומית. בשלב זה של הלימוד עלינו לדון בשאלה האם הפתרונות הטכניים שהומצאו, משפיעים ומשנים את סדר העדיפות בלימוד תורה.

כבר הזכרנו למעלה שרב שרירא קבע שלומד התורה צריך להתרכז בלימוד המסורת על פני העמקה. רב שרירא ער לעובדה שהעמקה עשויה להיות חסרה במקרים בהם זקוקים לדין חדש שלא נמצא במקורות הקודמים, ושמקרים אלו דורשים להפיק חידושים או עקרונות מתוך סברא. אולם לדעתו, אלה מועטים לעומת המקרים בהם ניתן להתבסס על מסורת קדומה, ועל כן לא יכולים להוות גורם מכריע.

קביעתו של רב שרירא צריכה להבחן לאור שתי התפתחויות חשובות בדורנו.

ראשית, תקופתנו מתיחדת בכמות העצומה של הסוגיות ההלכתיות הדורשות חידוש מתוך סברא מעל ומעבר לכל דור שהיה בעבר. ענין זה לכשעצמו מהווה סיבה לבחון את חשיבות טיפוח הסברא לעומת שינון המסורת.

בנוסף עם הופעת ה"חישתור", המאפשר להסיק סברות ומסקנות תוך כדי ניתוח המסורות הקדומות, גם לשיטתו של רב שרירא, יתכן ויש מעתה לשים את הדגש על חיזוק יכולת הסברא.

כאשר השינון וידיעת הפרטים ניתנים להשגה קלה יחסית באמצעות ה"חישתור", יתכן שזמנו של לומד התורה ראוי להיות מוקדש יותר לחקירות והעמקה. אולי אף חובה על התלמיד להתעסק פחות בשינון הפרטים ולהשתמש ב"חישתור" לקבל את פרטי ההלכה הנדרשים, ואת מיטב זמנו להשקיע בהעמקה ועיון.

32. בבלי ברכות ל"ג ע"א, עירובין ס"ז ע"א. בשני המקרים רב ששת שהוא סיני משיב לרב חסדא שידוע בפילפולו דוקא בסברות ולא ממשורות קדומות.

33. בבלי עירובין ע"ת ע"א וכן שם ע"ב.

34. תלמוד בבלי הוריות דף י"ד לגבי רבי זירא (חריף) ורבה בר מתנה

גישה ברוח זו, הרואה בשינון הפרטים אמצעי להבנה מעמיקה יותר, ניתן למצוא בפסק הרמב"ם³⁵ הקובע שבשבלים מאוחרים יותר של לימוד התורה, לומד התורה צריך להשקיע את מיטב זמנו בגמרא. ערוך השולחן אף נוקט בלשון "אינו רשאי אלא לעסוק בתלמוד".

סוף דבר

דומה שסוגית 'עוקר הרים' ו'סיני', היתה דילמה קשה שהתמודדו איתה מאז ומעולם. הצורך הבסיסי לחזור ולבסס את הקיים על מנת שלא ישכח, מול הרצון לפרוץ דרך וליצור במקוריות. דילמה זו עולה גם במסכת אבות בדור שלאחר החורבן, כאשר יש צורך לשמר ולפתח כאחד.

רבן יוחנן בן זכאי בוחן את חמשת תלמידיו המובהקים ומגדיר את אופים ודרך תלמודם. רבי אליעזר הוא "בור סוד שאינו מאבד טיפה" ואילו רבי אלעזר בן ערך הוא "מעין המתגבר". בתחילה רואה רבן יוחנן את רבי אליעזר (בור הסוד) כמכריע את הכף כלומר חשוב ומוביל מכולם, אולם בהמשך המשנה אומר אבא שאול משמו (של רבן יוחנן) כי רבי אלעזר בן ערך (המעין המתגבר) מכריע את הכף גם כאשר עומדים מולו כל החכמים ורבי אליעזר בכללם. ולסיים:

בירושלמי מופיעה מחלוקת בין רבי יוחנן ורבי שמואל בן נחמן, בשאלת קדימות [=חשיבות] תלמוד ומשנה.

התלמוד מביא שני משלים על מנת להמחיש את הסתכלות השונה של האמוראים לסוגיה. משל ראשון: משל המים והיין. המשנה נמשלת למים והתלמוד נמשל ליין. במשל זה נתפסת המשנה מהותית שונה מן התלמוד אין קשר בין יין ומים. שניהם סוגי משקה. ברור שהאחד הכרחי אך השני הוא המשובח. לפיכך התלמוד שהוא המשובח הוא מטרת הלימוד.

35. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יב "כיצד היה בעל אומנות והיה עוסק במלאכתו שלש שעות ביום ובתורה תשע אותן התשע קורא בשלש מהן בתורה שבכתב ובשלש בתורה שבעל פה ובשלש אחרות מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן ופירושו בכלל תורה שבעל פה והענינים הנקראים פרס בכלל הגמרא הן במה דברים אמורים בתחילת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לא לתלמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו"

36. ערוך השולחן סימן רמ"ו סעיף י"ד "ויש שכתבו דהא דאמרין שליש למקרא אינו אלא לתינוק שעדיין לא קרא מקרא כל צרכו אבל אדם שקרא מקרא כל צרכו אינו רשאי לעסוק בה שליש ימיו אלא יפנה לבו למשנה ותלמוד"

37. אותו רבי אליעזר שהעיד על עצמו שמעולם לא אמר דבר שלא שמע מרבותיו. בבלי סוכה כח א.

38. משנה אבות פרק ב משנה ח

משל שני: משל המלח והפלפלין. המשנה נמשלת למלח והתלמוד לפלפלין. תבשיל ללא מלח אין בו טעם, גם אם ישימו בו פלפלין, אבל תבשיל שיש בו מלח - הפלפלין הופכים את טעמו לשובח הרבה יותר. במשל זה נתפסים המשנה והתלמוד כהמשך אי אפשר לשני בלי הראשון ולכן החשיבות הרבה במשנה כבסיס, ולימוד התלמוד אינו יכול להתנתק לעולם מן המשנה.

ממשלים אלו עולה כי גם הסבור שמשנה קודמת לתלמוד, רואה בתלמוד מדרגה מעל המשנה, אלא שלדעתו חשוב לבסס את כל סברות התלמוד על בסיס המשנה.

לסיכום, נראה לי שראוי ואף חובותינו כאנשי טכנולוגיה, להגדיר וליישם את מכשיר ה"חישתור", כך שיאפשר ללומדי התורה להתענג על הפלפלין שבה ולא רק להסתפק בתבשיל הממולח. וכך באמצעות ה"חישתור" נוכל אי"ה באמת להגדיל תורה ולהאדיר.